

ЗВЕРТАННЯ. РОЗДІЛОВІ ЗНАКИ ПРИ ЗВЕРТАННІ,

українська мова, 5 клас

Мета: навчити учнів виділяти звертання в контексті, аналізувати їх стилістичну роль, правильно інтонувати речення зі звертаннями, розставляти розділові знаки; формувати загальнопізнавальні вміння визначати спосіб морфологічного вираження звертань; удосконалювати пунктуаційні вміння щодо правильної розстановки розділових знаків у реченнях зі звертаннями; розвивати творчі вміння трансформувати прості речення на речення із звертаннями, розширювати речення шляхом самостійного введення в них слів-звертань, реконструювати синтаксичні конструкції відповідно до комунікативного завдання, конструювати речення за опорними словами, схемами-моделями; за допомогою мовленнєво-комунікативного дидактичного матеріалу розвивати культуру спілкування.

Правопис: кома й знак оклику при звертанні.

Внутрішньопредметні зв'язки:

Лексикологія: засвоєння нових слів-термінів, прислів'їв і приказок.

Граматика: способи морфологічного вираження звертань.

Культура мовлення і стилістика: додержання правильної інтонації в реченнях із звертанням.

Текст (риторичний аспект): удосконалення вмінь сприймати й відтворювати висловлювання типу розповіді з використанням речень із звертаннями.

Міжпредметні зв'язки: звертання в художніх творах (література).

Тип уроку: урок формування практичних умінь і навичок.

ХІД УРОКУ

I. Організаційний момент

II. Повідомлення теми, мети й завдань уроку.

Мотивація навчальної діяльності

III. Актуалізація мотиваційних резервів п'ятикласників з теми

Навчальне аудіювання тексту

Прослухати текст. З'ясувати стиль і тип мовлення, жанр висловлювання. Назвати, до кого звертаються в тексті.

Здрастуйте, дорогі мої мамо, тато і братик Михайлик! Повідомляю вам, що я живий, здоровий, чого щиро і вам бажаю. Вибачте, що затримався з відповіддю: не було вільного часу. Доводиться часто виходити на охорону

державного кордону, а після повернення на заставу виконувати різну роботу. Мамо, спасибі вам за всю домашню науку. Тепер вона мені дуже пригодиться. А хлопцям, які не вміють, важче. Та нічого, стараються, вчаться. Інакше в нас і бути не може.

Обов'язки солдатські я освоїв добре, знаю, де що стоїть, лежить чи росте. Тут мені у великій допомозі фізкультура і спорт, якими я займався вдома. Так що, тату й мамо, скажіть Мишкові, щоб він по-справжньому займався спортом, не лінувався. У школі на фізкультурі теж щоб старався, на секції ходив. Це йому дуже знадобиться, коли підросте і піде служити в армію.

Закінчуючи свого листа, хочу написати вам, дорогі мої: працюйте і живіть спокійно, без тривоги. Такі хлопці, як я, надійно охороняють кордони нашої держави.

Обіймаю вас усіх і міцно-міцно цілую. Ваш Юра (Ю. Голобородько).

Переказати текст від першої особи, використовуючи слова-звертання.

Яких правил етикету треба дотримуватись під час спілкування за допомогою листів?

Повторення й узагальнення теоретичних положень з теми «Звертання»

Пригадати з уроків української мови в початкових класах, що називається звертанням, які розділові знаки ставляться в реченнях при звертанні. Зіставити свої висновки із теоретичним матеріалом. Крім слів, що виступають головними чи другорядними членами, у реченні можуть бути слова, які не є членами речення. До них відносяться звертання.

Звертання — це слово чи сполучення слів, що називає того, до кого звертаються з мовленням. Найчастіше звертання виражається формою кличного відмінка іменників, рідше — називного.

В усному мовленні звертання виділяється паузою, а на письмі — комою (якщо стоїть на початку чи в кінці речення) або двома комами (якщо стоїть у середині речення).

Наприклад:

Друзе, / будь добрим слухачем.

Посміхайся, / друже!

Широ цікався, / друже, / іншими людьми.

Якщо звертання стоїть на початку речення і вимовляється з окличною інтонацією, після нього ставиться знак оклику, а наступне слово пишеться з великої літери. Наприклад:

 Друзі! // Будьте ввічливими.

Звертання вживаються переважно в розмовній мові, в мові художніх творів, діалогах.

2. Самостійна робота учнів з підручником (на основі теоретичних відомостей параграфу скласти повідомлення з теми «Звертання. Розділові знаки при звертанні»).

IV. Виконання практичних завдань творчого характеру

Спостереження над реченнями із звертаннями у зв'язному висловлюванні

1. Прочитати текст. Пояснити значення виділених слів. Виписати речення із звертаннями, розставляючи потрібні розділові знаки. Пояснити, якими частинами мови виражені звертання. Чи є вони членами речення?

Вишеньки-черешеньки, яблуньки та грушки як гарно я вас доглянув, обкопав, підживив. Щедро поливаю водицею. Пильную кожну вашу гілочку. І випростовуєтеся ви до неба. І сягаєте у височінь. І плоди ваші щедро наливаються сонцем та цілющою снагою землі. Небеса, далекі та близькі хмари не посилайте на землю градобоїв та смерчів, громів та вогняних блискавок. Не ламайте гілок, не калічте стовбурів, не обтрушуйте недоспілих плодів.

Саду наш Ти наша щоденна краса, надія, наша запашна діста. Ти — мікроелементи, вітаміни та полівітаміни, наш імунітет. Страви з садовини, соки та киселі, узвари були в наших пращурів ритуалами, які єднали їх з Сонцем, природою. Споконвіку люди садили і плекали дику грушу та черешню, калину та малину, яблуню і сливу, смородину й агрус. Дарували садовину добрим людям як оберіг доброї сили і здоров'я (Є. Товстуха). **Звернути** увагу на правильне інтонування речень із звертаннями. Чи завжди звертання виділяються на письмі комами?

2. Реконструювання синтаксичних одиниць відповідно до комунікативного завдання.

Перебудувати вжиті в тексті речення із звертаннями так, щоб ці слова стали головними чи другорядними членами речення.

Трансформація простих речень у речення із звертаннями

Перебудувати речення так, щоб підмети стали звертаннями. Схарактеризувати речення за метою висловлювання. Виділити граматичні основи.

- 1) Сергій не втрачав віри в себе і не піддавався розпачу.
- 2) Учні не повинні відповідати образою на образу.
- 3) Новачки не соромляться звернутися по допомогу до батьків, друзів, шкільного психолога.
- 4) Учителі підкажуть новому учню, як скоригувати свою поведінку, щоб припинити конфлікт.
- 5) Школярі повинні пам'ятати, що шкільні проблеми можна розв'язати.

Скласти схеми речень із звертаннями.

2. Творче конструювання речень за схемами-моделями. Записати перше речення так, щоб відповідало поданим схемам:

1) ..., ○, ... 2) ..., ○. 3) ○! ...

Творче конструювання речень за опорними словами (робота за варіантами)

Скласти речення з поданими словами таким чином, щоб вони були:

- а) підметом;
- б) додатком;
- в) звертанням.

Накреслити схеми речень. Зразок:

- 1) П'ятикласники відвідали виставку воскових фігур.
- 2) П'ятикласникам захотілося відвідали виставку воскових фігур.
- 3) П'ятикласники, відвідайте виставку воскових фігур!

Варіант 1. Скласти речення зі словом друг.

Варіант 2. Скласти речення зі словами хлопці й дівчата.

Варіант 3. Скласти речення зі словом батько.

Виділити другорядні члени речення. Визначити, якими частинами мови вони виражені.

V. Систематизація знань

Творчий диктант на розширення речень шляхом уведення в них слів-звертань (робота в групах)

Клас пропонується поділити на шість груп по 4—6 учні. **Прочитати** прислів'я і приказки. Списати, уставляючи в них слова-звертання.

- 1) Стримуй себе у всьому, а найбільше — у словах.
- 2) Слухай багато, а говори мало.

3) Не все говори, часто треба й помовчати.

4) Тримай слово за зубами.

5) Слухай і мовчи.

6) Якщо б ти помовчав, ти б залишився мудрим.
Звернути увагу на форму кличного відмінка іменників, що вживаються в ролі звертань.

Визначити тематику народних висловів. Схарактеризувати вид речень за метою висловлювання.

VI. Підсумок уроку

Визначення навчальних досягнень учнів з теми і стимулювання успіхів у конкретній навчальній діяльності. Самоаналіз здібностей, отриманих у процесі засвоєння теми.

VII. Домашнє завдання

1. Скласти лист до друга, який живе в іншому місті (або селі), поділившись враженнями про відпочинок на осінніх канікулах, використовуючи звертання.

2. Виписати з творів художньої літератури 7-8 речень із звертаннями. Проаналізувати розділові знаки в них.

3. Дібрати з усної народної творчості й записати 5—6 прислів'їв або приказок про силу слова.